

РЕЦЕНЗІЯ

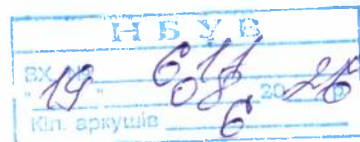
на дисертаційне дослідження **Курасової Сніжани Ігорівни**
на тему «**Охорона та збереження нематеріальної культурної спадщини України в умовах розвитку цифрового суспільства: бібліотекознавчий аспект**», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю збереження культурної пам'яті та національної ідентичності українського народу в умовах стрімкої цифрової трансформації суспільства, глобалізаційних процесів і викликів, пов'язаних із повномасштабною війною Російської Федерації проти України. Нематеріальна культурна спадщина, яка охоплює усні традиції, звичаї, обряди, виконавські мистецтва, традиційні знання та ремесла, є важливим чинником культурної тяглості, соціальної згуртованості та передавання знань між поколіннями.

Особливої ваги проблема набуває в умовах розвитку цифрового суспільства, коли сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають нові можливості для документування, цифрового збереження, репрезентації та популяризації нематеріальної культурної спадщини, водночас породжуючи низку організаційних, технологічних, правових та етичних викликів. У цьому контексті актуалізується потреба у формуванні ефективних механізмів інтеграції нематеріальної культурної спадщини до цифрового інформаційного простору та забезпеченні її довготривалого збереження.

Важливе місце у вирішенні зазначених завдань належить бібліотекам як провідним соціокомунікаційним інституціям, що здійснюють накопичення, організацію, збереження та надання доступу до культурно значущих інформаційних ресурсів. Розширення функцій бібліотек у сфері цифрового документування та збереження нематеріальної культурної спадщини потребує наукового осмислення їхньої ролі, визначення сучасних моделей діяльності, впровадження цифрових сервісів і технологій, а також вироблення бібліотекознавчих підходів до формування цифрових колекцій та інформаційних ресурсів, пов'язаних із нематеріальною культурною спадщиною.

Дисертаційне дослідження є актуальним також для розвитку спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», зважаючи на його своєчасність і суспільну значущість. Дослідження відповідає сучасним тенденціям розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, пріоритетам державної культурної політики та міжнародним підходам до охорони й збереження нематеріальної культурної спадщини, що й визначає його наукову актуальність.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам підтверджується логічно вибудованою структурою дослідження, послідовністю викладу матеріалу, належним рівнем теоретичного узагальнення та практичної спрямованості отриманих результатів. Дисертаційна робота характеризується комплексним підходом до розв'язання поставленої наукової проблеми, а отримані автором результати є науково обґрунтованими, достовірними та переконливими. Повнота викладу основних положень дослідження забезпечується широкою джерельною базою, ґрунтовним аналізом вітчизняних і зарубіжних наукових праць, нормативно-правових документів, міжнародних актів та сучасних інформаційних ресурсів.

Авторка демонструє належний рівень володіння методологією наукового пізнання, застосовує комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що відповідають меті та завданням роботи.

Зокрема, у *першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження нематеріальної культурної спадщини в умовах розвитку цифрового суспільства»* авторкою здійснено комплексний аналіз стану наукової розробленості проблеми охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини в умовах цифрової трансформації суспільства. Узагальнено вітчизняні та зарубіжні наукові підходи до вивчення нематеріальної культурної спадщини як соціокультурного й інформаційного феномена, уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, обґрунтовано його методологічну основу. Значну увагу приділено аналізу теоретичних засад і нормативно-правового забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини на міжнародному та національному рівнях, що дозволило визначити основні тенденції й проблеми розвитку відповідної сфери в умовах цифрового суспільства.

У *другому розділі «Цифрові ресурси та бібліотечно-інформаційні технології збереження нематеріальної культурної спадщини: міжнародний та український досвід»* досліджено сучасні підходи до цифрового документування та збереження нематеріальної культурної спадщини. Авторкою розкрито особливості конвергенції документальної та нематеріальної культурної спадщини в цифровому середовищі, проаналізовано досвід українських бібліотек щодо збереження і популяризації елементів нематеріальної культурної спадщини. Важливим науковим результатом є узагальнення міжнародних практик цифрового документування нематеріальної культурної спадщини в діяльності бібліотечних інституцій та аналіз цифрових колекцій, а також інформаційних вебресурсів, що функціонують у європейському й українському інформаційному просторі. Отримані результати дозволили визначити перспективні напрями розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів у сфері збереження нематеріальної культурної спадщини.

У третьому розділі «Трансформація бібліотечно-інформаційної діяльності у сфері збереження нематеріальної культурної спадщини в умовах цифрового суспільства» розглянуто сучасні тенденції розвитку бібліотек як інституцій цифрового збереження, документування та популяризації нематеріальної культурної спадщини. Авторкою досліджено можливості застосування цифрових технологій для вдосконалення бібліотечно-інформаційної діяльності, проаналізовано роль хмарних сервісів у забезпеченні довготривалого зберігання, організації доступу і поширення інформаційних ресурсів, пов'язаних із нематеріальною культурною спадщиною. Особливий науковий інтерес становить запропонована модель бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони, збереження та використання нематеріальної культурної спадщини України в умовах цифрового суспільства, яка інтегрує сучасні цифрові технології, інформаційні ресурси і бібліотечні практики. Розроблена модель має теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності у сфері охорони культурної спадщини та сприяє формуванню ефективної системи цифрового збереження нематеріальної культурної спадщини України.

Розділи і підрозділи змісту дисертації Курасової С. І. узгоджені з поставленими завданнями дослідження. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та літератури (258 найменувань), додатків. Повний обсяг дисертації становить 210 сторінок, основного тексту – 173 сторінки. Зроблені за розділами висновки, а також сформульовані загальні висновки до дисертаційного дослідження в повній мірі відображають одержані наукові результати дисертації.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації. Дисертація Курасової С. І. обґрунтована формулюванням мети роботи, що полягає в комплексному науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад, аналізі міжнародного й українського досвіду та розробленні моделі бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони, збереження та використання нематеріальної культурної спадщини України в умовах цифрового суспільства та характеризується тим, що *вперше*: обґрунтовано концептуальні засади бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони, збереження та використання нематеріальної культурної спадщини України в умовах цифрового суспільства як цілісної системи соціокомунікаційної взаємодії; розроблено авторську модель бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони, збереження і використання нематеріальної культурної спадщини України в цифровому суспільстві, яка інтегрує організаційні, нормативно-правові, технологічні та комунікаційні компоненти; визначено роль бібліотек як ключових суб'єктів формування,

організації та довготривалого збереження цифрових ресурсів нематеріальної культурної спадщини в умовах цифрової трансформації та суспільних викликів; *удосконалено*: теоретико-методологічні підходи до дослідження нематеріальної культурної спадщини як об'єкта бібліотечно-інформаційної діяльності в цифровому середовищі; теоретичні підходи до аналізу конвергенції документальної та нематеріальної культурної спадщини, що дозволило довести їх взаємопов'язаність у цифровому середовищі та формування спільних цифрових ресурсів культурної пам'яті (цифрові колекції, гібридні архіви, мультимедійні платформи); *набули подальшого розвитку*: теоретико-методологічні засади дослідження нематеріальної культурної спадщини в інформаційно-комунікаційному просторі, зокрема уточнено роль системного, соціокомунікаційного та культурологічного підходів у вивченні цифрових форм репрезентації культурної спадщини; концептуальні положення щодо цифрового документування культурної спадщини, що передбачають використання мультимедійних технологій, цифрових архівів, інтерактивних платформ та інструментів штучного інтелекту для збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини; уявлення про соціокультурну функцію цифрових ресурсів нематеріальної культурної спадщини, що розглядаються як інструмент формування культурної пам'яті, національної ідентичності та міжкультурного діалогу в умовах глобалізації й воєнних викликів.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Загальні результати дисертації та її основні ідеї, теоретичні положення та висновки викладено в 14 публікаціях, з них 5 статей опубліковані у наукових фахових виданнях, затверджених Міністерством освіти і науки України, 1 стаття у виданні включеному до міжнародної наукометричної бази Scopus, 8 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження визначається актуальністю порушеної проблематики та полягає у поглибленні наукових уявлень про роль бібліотек у процесах охорони, збереження та використання нематеріальної культурної спадщини в умовах розвитку цифрового суспільства. Отримані результати сприяють розвитку теоретико-методологічних засад цифрового документування та збереження нематеріальної культурної спадщини, а також можуть бути використані для вдосконалення бібліотечно-інформаційної діяльності у цій сфері. Розроблені в дисертації концептуальні положення та практичні рекомендації можуть бути використані у діяльності бібліотек та інших інституцій пам'яті, у процесі формування цифрових ресурсів і колекцій нематеріальної культурної спадщини, під час

реалізації програм цифрової трансформації культурної сфери, а також в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Оцінка рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Досягнуті автором результати дослідження є науково достовірними, логічними та мають всю повноту викладу, що підкріплюється ґрунтовним опрацюванням законодавчо-нормативної бази, наукових джерел, систематизацією отриманих відомостей і концептуальних положень. Авторка засвідчила високий ступінь володіння науковою методологією, навичками аналізу, синтезу, що характеризується обраною та застосованою в науковому дослідженні сукупністю наукових методів, і загальною стратегією дослідження. В підсумку це дозволило виконати всі завдання дослідження та досягнути обґрунтованих результатів.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У процесі рецензування дисертації Курасової С. І. порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, текстових запозичень без посилань, фабрикацій та фальсифікацій) не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, всі результати дослідження належать авторці особисто.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Курасової С. І., його науковий рівень та отримані результати, зазначимо певні дискусійні положення й окремі зауваження і побажання.

1. У дисертації обґрунтовано важливу роль бібліотек у процесах цифрового документування та збереження нематеріальної культурної спадщини. Водночас дискусійним залишається питання розмежування функцій бібліотек, архівів і музеїв у формуванні інтегрованого цифрового середовища збереження нематеріальної культурної спадщини та визначення провідної інституції або державного органу в цьому процесі.

2. Авторкою запропоновано модель бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони, збереження та використання нематеріальної культурної спадщини України. Водночас потребує подальшого обговорення питання можливостей її практичного впровадження на загальнодержавному рівні з урахуванням ресурсних, технологічних та організаційних відмінностей між бібліотеками різних типів.

3. У роботі значна увага приділена цифровим технологіям і хмарним сервісам як інструментам збереження нематеріальної культурної спадщини. Разом з тим дискусійним залишається питання забезпечення автентичності, достовірності, також постійного та тривалого збереження цифрових

репрезентацій нематеріальної культурної спадщини, особливо тих її елементів, що існують переважно у формі живих практик і традицій.

Утім, наведені зауваження мають переважно рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, що є завершеною самостійною науковою працею та містить науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне і практичне значення.

Висновок. Дисертаційна робота Курасової Сніжани Ігорівни на тему «Охорона та збереження нематеріальної культурної спадщини України в умовах розвитку цифрового суспільства: бібліотекознавчий аспект» відповідає спеціальності 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно постанови Кабінету Міністрів України від 03 травня 2024 р. № 507) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 р. № 759), а її авторка – Курасова Сніжана Ігорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 029 – «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Рецензент:

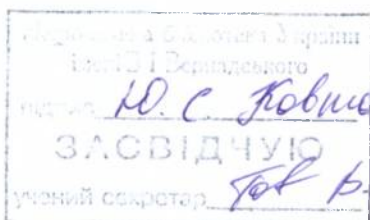
кандидат історичних наук, старший дослідник

заступник генерального директора

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського

Юрій КОВТАНЮК

підпис *Ю.С. Ковтанюка*
ЗАСВІДЧУЮ
учений секретар *Гол. В.В. Горєва*